

Beëindiging van de doorsneesystematiek juridisch mogelijk?

De huidige doorsneesystematiek blijkt een blok aan het been voor pensioenhervormingen. Er wordt gezegd dat het juridisch onmogelijk is om over te stappen op een alternatief systeem. Beëindiging van het doorsneesysteem zou ook de verplichtstelling in gevaar brengen. In ons onderzoek trekken wij andere conclusies.

DICK BOEIJEN, MARK HEEMSKERK & RENÉ MAATMAN

Dick Boeijen

De doorsneesystematiek is een solidariteitselement in pensioenregelingen. Alle deelnemers aan de pensioenregeling, jong en oud, verkrijgen gelijke pensioenaanspraken tegen een procentueel gelijke premie. Ongeacht het feit dat de economische waarde van de pensioenaanspraken voor ouderen fors hoger is dan voor jongeren. Er vindt dus

een overdracht plaats van jongeren naar ouderen. En dat zet het pensioensysteem onder druk.

Verschillende partijen dringen aan op de beëindiging van de doorsneesystematiek in pensioenregelingen. Die beëindiging leidt tot juridische en economische overgangsproblemen. Onlangs schreven wij daarover een Netspar paper: "Beëindiging van de doorsneesystematiek: juridisch navigeren naar alternatieven." Wij dragen oplossingen aan voor de gesignaleerde overgangsproblemen. Die komen samengevat hierop neer.

Belemmering wettelijke verplichte doorsneesystematiek: wijzig de wet

De huidige wetgeving bevat juridische belemmeringen om de doorsneesystematiek te beëindigen. Voor verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen is de doorsneepremie wettelijk voorgeschreven. Bij uitkerings-

overeenkomsten is doorsneeopbouw (althans ten minste tijdsevenredige pensioenopbouw) wettelijk verplicht. Alternatieven voor beëindiging van de doorsneesystematiek zijn (i) progressieve pensioenpremies (leeftijdsafhankelijke pensioenpremies) en (ii) degressieve pensioenopbouw (leeftijdsafhankelijke pensioenopbouw). De juridische belemmeringen voor de introductie van deze alternatieven kunnen relatief eenvoudig worden weggenomen door een wetwijziging.

- Artikel 17 Pensioenwet: de verplichting tot ten minste tijdsevenredige pensioenopbouw bij uitkerings- en kapitaalovereenkomsten dient te worden herzien bij degressieve opbouw.
- Artikel 8 Wet Bpf 2000: de verplichte doorsneepremie bij verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen moet worden herzien bij progressieve premies.

Het dubbele discriminatiegevaar beheersen

Beëindiging van de doorsneesystematiek leidt tot een dubbel discriminatiegevaar:

- Introductie van leeftijdsafhankelijke pensioenpremies of leeftijdsafhankelijke pensioenopbouw is direct leeftijdsonderscheid.
- Door de overstap van doorsneesystematiek naar leeftijdsafhankelijke pensioenpremie of -opbouw kunnen bepaalde leeftijdsgroepen in overwegende mate worden benadeeld (indirect leeftijdsonderscheid).

doorsneesystematiek

Beide vormen van leeftijdsonderscheid moeten op grond van Europese en nationale wetgeving objectief worden gerechtvaardigd door een legitiem doel dat passend en noodzakelijk is. Die toets geldt zowel voor de overheid – indien de leeftijdsafhankelijkheid voortvloeit uit arbeidsrechtelijke wetgeving – als voor sociale partners die leeftijdsonderscheid maken. In onze Netspar-paper schetsen wij mogelijke rechtvaardigingsgronden voor dat onderscheid. Die rechtvaardiging ligt economisch gezien voor de hand: vanuit dat perspectief oogt de huidige combinatie van leeftijdsafhankelijke pensioenopbouw en leeftijdsafhankelijke pensioenpremie juist als discriminatie, omdat jongeren minder waar voor 'hun' geld krijgen dan ouderen. De Europese wetgeving noemt als voorbeelden van gerechtvaardigd onderscheid doelstellingen van werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid. Wat betreft de benadeling van leeftijdscohorten binnen pensioenfondsen geldt dat de transitie juridisch beter verdedigbaar is als de verschillen tussen de leeftijdscohorten niet disproportioneel zijn. De beëindiging van de doorsneesystematiek leidt tot nadeel voor hen die reeds pensioenaanspraken hebben opgebouwd onder het doorsneesysteem. Als wij dat nadeel compenseren, verminderen wij daarmee het juridisch risico.

Compensatie

Die aanpassing zou kunnen plaatsvinden binnen een pensioenfonds waardoor de gevolgen worden uitgesmeerd over de desbetreffende fondspopulatie. Het is eveneens denkbaar dat de overheid die aanpassing 'regelt' door een lagere pensioenopbouw te compenseren met AOW-aanspraken. In dat geval komt de compensatie voor rekening van alle belastingbetalers. De compensatie leidt tot hoofdbrekens. Dat is temeer het geval als we een volledige compensatie willen toekennen die op het niveau van de individuele aanspraak-gerechtigde 'mathematisch' juist is. Het valt

niet uit te sluiten dat we daarmee de deur openen naar mogelijk oeverloze discussies over berekeningsmethodieken en geschillenbeslechting. Dan komt de vraag op of hier geldt dat 'het betere' de vijand van 'het goede' is. Tegen die achtergrond moeten wij misschien de voorkeur geven aan eenvoudig toepasbare 'communicabele' vuistregels die leiden tot een voor eenieder grosso modo aanvaardbaar resultaat.

Einde doorsneesystematiek is niet einde verplichtstelling

Beëindiging van de doorsneesystematiek leidt tot de vraag of de inbreuk die de verplichtstelling maakt op het Europese mededingingsrecht nog kan worden gerechtvaardigd. De huidige verplichtstelling is door de Europese rechter 'goedgekeurd' in de arresten Brentjens, Drijvende Bokken en Albany. Solidariteit in een pensioenregeling is een vereiste om de verplichte deelneming te rechtvaardigen. Een pensioenregeling kan worden gekenmerkt door vele solidariteitselementen, waaronder de doorsneepremie. De verplichte deelneming aan een pensioenregeling valt te rechtvaardigen als de regeling *voldoende* solidariteitselementen bevat. De doorsneesystematiek is een solidariteitskenmerk, maar is volgens ons niet een essentieel kenmerk. Op basis van de Europese jurisprudentie achten wij het goed verdedigbaar dat de verplichtstelling kan worden gehandhaafd, mits het alternatief van een goede economische en juridische onderbouwing wordt voorzien. Vanzelfsprekend moet die onderbouwing, bijvoorbeeld tijdens de parlementaire behandeling aansluiten bij juridische criteria die bekend zijn uit regelgeving en jurisprudentie. Samengevat: een overstap van het huidige doorsneesysteem naar een alternatief systeem achten wij juridisch mogelijk, met acceptabele risico's. Voorwaarde is dat wij het alternatief zorgvuldig vormgeven. Wij zien tevens voldoende aanknopingspunten om de verplichtstelling te behouden. ←

Mark Heemskerk

Een compensatie leidt tot hoofdbrekens

René Maatman

Er zijn alternatieven voor beëindiging van de doorsneesystematiek